

Zakościelna, Anna / Gurba, Jan

Rachil S. Levina, Lev M. Vseviiov,
"Sovestskaja archeołoǵičeskaja
literatura, Bibliografičeskij ukazatel" [t.
X] 1985-1987, Rossijskaja Akademia
Nauk, Sankt-Petersburg 1999. :
[recenzja]

Archeologia Polski Środkowowschodniej 6, 265-266

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLEMIKI, RECENZJE I OMÓWIENIA – POLEMICS, REVIEWS AND DISCUSSION

ANNA ZAKOŚCIELNA, JAN GURBA

RACHIL S. LEVINA, LEV M. VSEVIOW, SOVETSKAJA ARCHEOLOGIČESKAJA LITERATURA, BIBLIOGRAFIČESKIJ UKAZATEL [T. X] 1985-1987, ROSSIJSKAJA AKADEMIJA NAUK, SANKT-PETERBURG 1999, 518 s.

Archeolodzy rosyjscy (jak wcześniej w ZSRR) stale przywiązują wielką wagę do sprawnej i systematycznej informacji bibliograficznej. Wynikami badań na obszarze byłego ZSRR są również bardzo zainteresowani archeolodzy i historycy z innych krajów zajmujący się dziejami Starego Świata. Przypomnijmy rozległość tego państwa, zajmującego powierzchnię około połowy Europy i 1/3 obszaru Azji.

Opracowany przez R. S. Lewinę i L. M. Wsiewiowa kolejny, dziesiąty tom bibliografii „Sovetskaja archeologičeskaja literatura” za lata 1985-1987¹, stanowi kontynuację wydawnictwa podjętego w latach pięćdziesiątych, rejestrującego publikacje ogłaszane w ZSRR od 1918 r. Autorzy² uczestniczyli w zespole bibliografującym piśmiennictwo archeologiczne od lat 1958-1962 [t. III], pracując samodzielnie od tomu obejmującego lata 1968-1972 [V].

Zasady doboru zestawionych materiałów w ciągu 40 lat nie uległy zmianie. Bibliografia uwzględnia publikacje ogłoszone w b. ZSRR przez obywateli tego państwa, a w dziale VI ogłoszone w b. ZSRR przez obcokrajowców; nie rejestruje materiałów opublikowanych przez obywateli ZSRR za granicą. Obejmuje nie tylko całe piśmiennictwo archeologiczne, ale i nauk bezpośrednio z archeologią współpracujących, jak historia starożytna i średniowiecza (z epigrafiką i heraldyką) oraz historia nauki i techniki, opierających swe badania na materiałach i wynikach prac archeologicznych. W podrozdziale 6 działu I zestawiono pozycje z dziedzin nauk pomocniczych, jak geologia czwartorzędu i paleogeografia, paleozoologia i paleobotanika, paleoantropologia, etnografia, geografia historyczna oraz językoznawstwo, których treść wiąże się z problemami badań archeologicznych.

Opisy poszczególnych pozycji często uzupełniane są adnotacjami o przedmiocie badań, zwłaszcza o pominiętych w tytule chronologii i położeniu stanowiska. Dane o recenzjach – uwzględniono tylko drukowane w b. ZSRR – zamieszczane są po opisie omawianej pozycji. Konstrukcja tomu jest w zasadzie też identyczna z poprzednimi wydaniem.

Całość bibliografii, obejmująca 14295 numerowanych pozycji³ niespełna 5500 autorów, została zestawiona w układzie przedmiotowym (przedmiotowo-chronologicznym) w następujących działach i rozdziałach: I. Dział ogólny, 1. Wyniki i zadania badań archeologicznych w ZSRR (s. 7), 2. Teoria i metody archeologii (s. 8-17), 3. Zagadnienia ogólne wczesnych etapów historii (s. 17-21), 4. Organizacja i historia archeologii w ZSRR (s. 22-76), 5. Bibliografia (s. 76-81), 6. Archeologia i dyscypliny pokrewne (s. 81-95); II. Archeologia ZSRR, 1. Prace ogólne (s. 96-102), 2. Część europejska ZSRR (s. 103-269), 3. Kaukaz (s. 269-327), 4. Azja Środkowa i Kazachstan (s. 327-364), 5. Syberia i Daleki Wschód (s. 364-411); III. Archeologia innych państw (412-436); IV. Prace autorów zagranicznych opublikowane w wydawnictwach radzieckich oraz przekłady (s. 437-444); V. Uzupełnienia do bibliografii z lat 1918-1984 (s. 445); VI. Recenzje z lat 1982-1984 prac wydanych wcześniej (s. 446) oraz Skorowidz nazwisk (s. 447-495), Skorowidz rzeczowy dla dwudziestu ośmiu dyscyplin pokrewnych (s. 496-501), Spis skrótów nazw instytucji oraz tytułów czasopism i wydawnictw ciągłych (502-506).

Zestawienie opisów bibliograficznych prawie wszystkich rozdziałów i podrozdziałów zamykają odsyłacze do pozycji o szerszej tematyce, umieszczonych w innych częściach pracy.

W konstrukcji omawianego tomu z porównaniem z tomem za lata 1982-1984 [IX], odnotowano niewielkie różnice: w instytucji w systemie Akademii Nauk wydzielono osobno Instytut Wschodoznawstwa (s. 35), zrezygnowano z podrozdziału Organizacja archeologii w innych krajach (por. [t. IX] 1982-1984, s. 348), w podrozdziale Średniowiecze Zakaukazia (IV-XVII w.) z materiałów Azerbejdżanu wydzielono poza

¹ Sovetskaja archeologičeskaja literatura, Bibliografija 1918-1940, Moskwa-Leningrad 1965; ... 1941-1957, M.-L. 1959; ... 1958-1962, Leningrad 1969; ... 1963-1967, L. 1975; ... 1968-1972, L. 1980; ... 1973-1975, L. 1983; ... Bibliografičeskij ukazatel 1976-1978, L. 1989; ... 1979-1981, L. 1989; 1982-1984, Sankt-Peterburg 1987.

² R. S. Lewina i L. M. Wsiewiow specjalizują się w dokumentowaniu osiągnięć leningradzkiego Oddziału Instytutu Archeologii AN b. ZSRR, zestawiając wykazy publikacji W. F. Gajdukiewicza (1904-1966), M. I. Artamonowa (1898-1972), P. N. Tretjakowa (1909-1976), S. A. Siemionowa (1989-1978) oraz związanych z badaniami nad paleolitem rejonu kostienkowsko-borszczewskiego (1982) i in.

³ Dla porównania: bibliografia za lata 1982-1984 obejmuje 11006 pozycji.

Autonomicznym Okręgiem Nagornokarabachskim i Republikę Autonomiczną Nachiczewańską (s. 314-315).

Dział II Archeologia ZSRR podzielono zgodnie z geograficznym podziałem terytorium kraju. Materiały dotyczące europejskiej części ZSRR obejmują około 60 % wszystkich pozycji, azjatyckiej – około 40 %. Najbardziej nas interesującą część europejską podzielono na obszary: A. Północ i północny zachód ZSRR, B. Zachód, C. Centrum, D. Ural i Po-urale, E. Południe z rozbićmiem na: a. Podkarpacie i Podniestrze, b. Podole i Wołyń, c. Północnozachodnie Przyczarnomorze, d. Dolne Podonie i Przyazowie, e. Donbas, f. Dolne Powołże. W obrębie tych jednostek terytorialnych zastosowano podział chronologiczny: 1. Prace ogólne i o stanowiskach różnoczasowych, 2. Paleolit i mezolit, 3. Epoka neolitu i brązu, 4. Epoka żelaza (I tysiąclecie p.n.e. - połowa I tys. n.e.), 5. Antyczne miasta i państwa północnego Przyczarnomorza, 6. Średniowiecze (obejmujące, zgodnie z założeniami historiografii radzieckiej, i XVII w.).

Odnotujemy zauważone polonica.

W dziale I – ogólnym, w podrozdziale Historia Archeologii znajduje się nekrolog prof. H. Łowmiańskiego (1898-1984): 1737. J. M. Jurginis, „Eżegodnik istorii Litvy”, 1984, s. 164; w podrozdziale Bibliografia recenzja: 2024. V. G. Pucko: A. Różycka-Bryzek, Bizantyńsko-ruskie malowidła w kaplicy zamku lubelskiego, Warszawa 1983, „Narodna tvorčist’ ta etnografija”, Kyïv 1986, nr 1, s. 72-73.

W dziale III Archeologia innych państw w podrozdziale Średniowiecze Europy zauważyliśmy dwie pozycje oparte o materiały polskie⁴.

W dziale VI Prace autorów zagranicznych... odnotowano referaty W. Dzieduszyckiego, W. Filipowiaka, B. Gedigi, M. Głoska, A. Gołębniaka i B. Peli, J. Gurby, W. Hensla, I. Kutylowskiej, L. Leciejewicza i R. Rogosza (w: Trudy V Meždunarodnogo Kongressa Sławjanskoj Archeologii, Kiev-Moskva 1987, t. I, vyp. 1, 2a, 2b; t. 3, vyp. 1a, 2a)⁵, książkę H. Łowmiańskiego: Ruś i normanny, Moskva 1985, oraz artykuły W. Hensla (Vkład starosławjanskoj sredy v razvitie evropejskoj civilizacii, [w:] Sławjanskie kultury i mirovoj kulturnyj process, Minsk 1985, s. 25-30; Kultura i isskustvo Polskogo Pomor’ja v epochu rannego srednevekovja (VII-XI v.), [w:] Sławjane i skandynawy, Moskva 1986, s. 313-337) i S. Mossakowskiego (Polskaja chudożestvennaja kultura do XVIII v. v evropejskoj perspektive, [w:] Sławjanskie kultury ..., s. 264-269).

⁴ 13502. Ja. G. Rier, Srednevekovaja derevnja v archeologii Polši, [w:] Archeologija i istorija Pskova i Pskovskoj Zemli, Pskov 1986, s. 65-68; 13507. I. I. Sinčuk, Mednyje solidy Reči Pospolitoj 1664-1666 gg., s gerbom Velikogo knjażestva litovskogo, [w:] Nove v sovetsoj numizmatike i numizmat. muzeecvedenii, Leningrad 1987, s. 75-76.

⁵ Tak jak w tomie IX za lata 1982-1984 podano streszczenia referatów polskiej delegacji na XI Kongres INQUA w Moskwie: M. Czarnieckiego, T. Madejskiej i L. Starkla, w: Teczisy dokladov XI Kongressa INKWA, Moskva 1982. W tomie IX odnotowano też cztery recenzje wydawnictw polskich (1874, 1905, 1925, 1937).

Tom opracowany został w języku rosyjskim. Pozycje literatury w języku białoruskim i ukraińskim nie zawierające tytułów ani streszczeń w języku rosyjskim opisano według języka oryginałów, zaś nazwiska autorów – tak jak i publikujących w językach innych narodów b. ZSRR⁶ – podano w języku rosyjskim, a tytuły prac w przekładzie rosyjskim.

Omawiane wydawnictwo, jak każda bibliografia, jest nadzwyczaj potrzebne. Solidność treściowa i formalna, przemyślany i konsekwentnie od pierwszego tomu stosowany podział rzeczowy, pozwalają zaliczyć dzieło do rzędu najlepszych opracowań bibliograficznych z zakresu archeologii. Natomiast niewielki nakład – 1000 egzemplarzy – (poprzedniego tomu tylko 800!) jest na pewno całkowicie niewystarczający i ograniczy niestety do niego dostęp specjalistom wielu dziedzin nauki (wymienionym w Słowie od autorów, s. 5) z wielu krajów. W warsztacie naukowym polskiego archeologa ta pozycja znaleźć się powinna wraz z innymi wzorowo opracowanymi bibliografiami archeologii Białorusi (doprowadzonej tylko do 1975 r.)⁷ i Ukrainy (wyprowadzającej rosyjską pracę, bo doprowadzonej do 1990 r.)⁸.

Na marginesie omawianego dzieła przypomnieć należy, iż równie dobre tradycje rzetelnej i sprawnej informacji bibliograficznej miała do niedawna także archeologia polska. Instytut Historii Kultury Materialnej PAN wydał Materiały do bibliografii polskiej archeologii pradziejowej i wczesnośredniowiecznej za lata 1918-1961 w opracowaniu L. J. Łuki⁹ i po trzynastoletniej przerwie Bibliografię polskiej archeologii pradziejowej i średniowiecznej, bogatszą i ze względu na inny układ lepiej informującą, za lata 1970-1977¹⁰. Do dzisiaj nie ukazały się dalsze tomy, ani uzupełnienia za lata 1962-1969, na które czekają nie tylko polscy archeolodzy. Sprawa jest bardzo pilna, bo niestety już niedługo może się rozpaść wyspecjalizowany przecież poznański zespół. Wydanie internetowe nie może zastąpić publikacji książkowej.

⁶ Z adnotacją (bez objaśnienia, bo oczywistą dla języków słowiańskich): arm., azerb., belorus., gruz., est., kazach., litov., łątyś., ukr., uzb.

⁷ T. N. Korobuškina, Archeologija Belorussii, Bibliografičeskij ukazatel’, Minsk 1988, ss. 163; rec. J. Gurba: Spraw. Arch., t. 42: 1990, s. 405-406.

⁸ I. G. Šovkopljias, N. G. Dmitrenko, Archeologija Ukrainsoj SSR, Bibliografičeskij ukazatel’ 1918-1980, Kiev 1989, ss. 559; rec. J. Gurba: Kw. HKM, R. 40: 1993, s. 90-91; I. G. Šovkopljias, Archeologija Ukrainy, Bibliografičeskij ukazatel’ 1981-1990, Kyïv 1999, ss. 459; rec. J. Gurba: Kw. HKM, R. 49:2001, s. 113-114.

⁹ L. J. Łuka: Materiały do bibliografii polskiej archeologii pradziejowej i wczesnośredniowiecznej za lata 1918-1939, Warszawa 1962; Bibliografia archeologii polskiej za lata 1944-1954, Warszawa [1955]; Materiały do bibliografii ... za lata 1955-1956, Warszawa 1959; Materiały ... za lata 1959-1961, Warszawa 1964. Tytuł „Materiały ...” uprzedzał, że bibliografia nie jest pełna (por. A. Abramowicz, Historia Archeologii polskiej XIX i XX wiek, Warszawa-Łódź 1991, s. 184).

¹⁰ U. Dymaczewska i in., Bibliografia polskiej archeologii pradziejowej i średniowiecznej za lata 1970-1974, Wrocław 1977, ss. 434; E. Szpringer, Bibliografia polskiej archeologii pradziejowej i średniowiecznej za lata 1975-1977, Wrocław 1987, ss. 328; A. Abramowicz, tamże, s. 184-185.